

Злотаренчук В.М.

*студентка 5-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Необхідність виділення адвокатської етики з етики інших юридичних професій впливає з особливостей адвокатської діяльності. Адвокат, з одного боку, здійснює функції із захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб, покладені на нього державою, а з іншого боку, виконує доручення особи, яка потребує юридичної допомоги, захисту його суб'єктивних прав, найчастіше від тієї ж держави в особі його посадових осіб. Таким чином, на адвоката покладається подвійна відповідальність, йому доводиться у своїй повсякденній роботі вирішувати проблему суперечностей між державними інтересами та інтересами індивіда.

Особливо яскраво ця проблема проявляється у сфері кримінального судочинства. У процесі захисту особи, яка вчинила правопорушення, адвокат повинен виконувати свій обов'язок, тобто, використовуючи всі законні засоби, здійснювати захист підозрюваного, обвинуваченого. Але як громадянин адвокат не може не засуджувати правопорушника. У таких випадках досить складно будувати відносини з підзахисним, особливо коли він повідомляє адвоката про те, що справді скоїв інкримінований йому злочин.

Порівнюючи різні погляди на етичні засади діяльності адвоката, А. Ф. Коні виокремлював два сучасних йому, однак актуальних і сьогодні, підходи до правозахисної діяльності: з одного боку, як до суспільного служіння, а з іншого - як до виду праці, "...що становить певну цінність, яка оплачується еквівалентом залежно від важкості роботи і здібностей працівника" (Введенская Л. А. Риторика для юристов : учеб. пособ. / Л. А. Введенская, Л. Г. Павлова. - Ростов н/Д.: Феникс, 2002. - С. 310). У контексті таких поглядів і різних векторів відповідальності діяльність адвоката нерівнозначна за етичним і психологічним змістом.

З позиції першого підходу, "кримінальний захисник" повинен бути озброєний знанням, бути чесним, помірним у засобах, безкорисливим у матеріальному плані, незалежним у переконаннях, стійким у солідарності з товаришами. "Він не слуга свого клієнта і не пособник йому, щоб піти від заслуженої кари правосуддя. Він друг, він радник людини... слуга держави і може бути призначений на захист такого обвинуваченого, на допомогу якому за власним бажанням він би не прийшов (Введенская Л. А. Риторика для юристов : учеб. пособ. / Л. А. Введенская, Л. Г. Павлова. — Ростов н/Д.: Феникс, 2002. — С. 310). Другий підхід акцентує увагу на змістовій складовій діяльності адвоката із захисту інтересів клієнта. У рамках цього підходу захисник є виробником: "Як для лікаря в його практичній діяльності, — пише А. Ф. Коні, — не може бути поганих і хороших людей, заслужених і незаслужених хвороб, а є хворі, страждання, які слід полегшити, так і для захисника немає чистих і брудних, справедливих і несправедливих справ, а є лише привід протиставити доводам прокурора всю силу й витонченість своєї діалектики, слугуючи близьким інтересам клієнта і не задивляючись на далекий горизонт суспільного блага" (Адвокатура України: підручник / Погорецький М. А., Яновська О. Г. - К.: Юрінком Інтер, 2014. — С. 156).

М. С. Строгович зазначив з цього приводу: "Кожна професійна етика вивчає застосування загальних норм моралі у специфічних умовах цієї професійної діяльності, але вона не створює особливої моралі для цієї професії. Саме тому можна вести мову про "професійну етику", але навіть умовно не можна говорити про "професійну мораль" (Проблемы судебной этики / под ред. М. С. Строговича. - М.: Наука, 1974. - С. 14).

Уся історія адвокатури — це історія її самоствердження, боротьби за визнання державою і суспільством. Якщо авторитет державних органів спирається на владні повноваження і підтримку всього державного апарату, то авторитет адвокатури має одну опору - суспільну довіру. Участь у вирішенні правових конфліктів потребує від адвоката дотримання певних морально-етичних вимог.

Виокремлюють такі вимоги до роботи адвокатів: стиль спілкування з клієнтами; дотримання правил поведінки у суді та інших державних органах; використання суто

процесуальних засобів для захисту інтересів клієнта; стиль спілкування з процесуальними опонентами, тобто характер відносин між адвокатами, які, представляючи у кримінальному чи цивільному судочинстві інтереси сторін, що сперечаються, і захищаючи різні, а нерідко і взаємовиключні, позиції своїх клієнтів, завжди залишаються товаришами по професії, а часто і членами однієї колегії адвокатів; стиль спілкування з іншими учасниками процесу (свідками, експертами та ін.); культура усної та письмової мови. Усі вказані вимоги об'єднуються єдиним поняттям "адвокатська етика".

Одним з перших дослідників моральних аспектів адвокатської діяльності був М.П. Кан, який вказував на такі основоположні ознаки адвокатської етики, як: 1) сукупність правил поведінки адвоката не взагалі, а у зв'язку із здійсненням ним своїх професійних обов'язків; 2) сукупність норм поведінки, що впливають із загальних положень моралі; 3) правила, що регулюють такі сторони діяльності адвокатів, які нерозривно пов'язані з честю і гідністю кожного з них окремо і адвокатури в цілому (Адвокатура: підручник. / Д.П. Фіолевський. - 3-тє вид., випр. і доп. - К.: Алерта, 201- С . 321).

Моральні установки і в цілому психологія адвоката формуються за впливу певних чинників. До таких чинників Д. П. Фіолевський відносить: відсутність владних повноважень; фінансова незалежність від держави; розрахунок лише на власні сили; однобічність позиції адвоката (Адвокатура України: підручник / Погорецький М. А., Яновська О. Г. - К.: Юрінком Інтер, 2014. – С. 158). Етика адвоката — проблема вічна. Саме тому основні засади професійної адвокатської моралі — ті самі чесність, компетентність, добросовісність — були не тільки проголошені, а й детально розроблені достатньо давно.

Однак на сучасному етапі проблема етики в адвокатській діяльності постала ще гостріше. Процеси, що відбуваються у країні, торкнулись усіх сфер життя. Перехід до ринкової економіки був пов'язаний з трансформацією суспільства в якісно новий стан, пов'язаний з переорієнтацією політичних, економічних, соціальних і морально-культурних поглядів та цінностей.

Не можна не помітити наростання небезпечних, нездорових тенденцій в адвокатському співтоваристві. Зниження вимог до особистих і професійних якостей претендентів на статус адвоката, катастрофічне падіння ділових та етичних стандартів в адвокатській діяльності — ось лише деякі "симптоми хвороби", притаманні сучасній адвокатурі.

Загалом виокремлюють три групи факторів, що призводять до виникнення професійної деформації у адвокатів: фактори, зумовлені специфікою діяльності; фактори особистісного характеру; фактори соціально-психологічного характеру.

До факторів, зумовлених специфікою адвокатської діяльності, слід віднести: роль адвоката у справі та його основні функції (захист і представництво за будь-яких обставин, незалежно від моральних якостей клієнта, винуватості чи невинуватості підзахисного); велика частка комунікативної діяльності з різними категоріями громадян, систематичне заглиблення у проблеми клієнтів; нерідко конфліктний характер діяльності щодо слідчих органів; характер оплати праці адвоката, оскільки її розмір залежить від специфіки конкретної справи, що призводить від наявності обов'язку надати безоплатну допомогу особам, які її потребують, до ухилення від її надання.

До факторів, що відображають особливості особистісних якостей та характеристик адвоката, належать: неадекватний можливостям рівень домагань і завищені особистісні очікування; недостатня професійна підготовка; специфічний зв'язок між деякими професійно важливими якостями адвоката; професійний досвід; професійні установки; зміна мотивації діяльності.

До факторів соціально-психологічного характеру належать: несприятливий вплив близького соціального оточення; негативна суспільна оцінка діяльності та особистості адвоката, що має характер стереотипу.

Іноді професійні деформації є наслідком звернення адвоката до неадекватних захисних механізмів у діяльності. Тож професійна деформація розвивається під впливом факторів, що належать до зовнішнього середовища діяльності, а також факторів внутрішньосистемної взаємодії.

Професійна деформація (від лат. *deformatio* - скривлення) являє собою соціально-психологічний феномен, а саме – появу в особистості певних психологічних змін, що впливають на якісне виконання професійних обов'язків і діяльність в цілому (Коновалова В.Е. Основы юридической психологии: Учебник. / В.Е. Коновалова, В.Ю.Шепитько. – Х.: Одиссей, – 2005. – С.124).

Однією з форм професійної деформації вважають "синдром професійного згасання або вигорання". Під "психічним або професійним вигоранням" розуміється стан фізичного, емоційного виснаження, що виявляється у професіях соціальної сфери. Цей синдром включає три основні складові: емоційну виснаженість, деперсоналізацію (цинізм) і редукцію професійних досягнень. Під емоційним виснаженням розуміється почуття емоційного спустошення та втомленості, спричинене власною роботою. Деперсоналізація передбачає цинічне ставлення до праці та об'єкта своєї роботи. Редукція професійних досягнень — у виникненні у працівника почуття некомпетентності у своїй професійній сфері (Шлыкова Н. Л. Психологическая безопасность субъекта профессиональной деятельности: дис. доктора психол. наук: 19.00.03 / Н. Л. Шлыкова. — М., 2004. - С. 59).

Можна зробити такі висновки, що додержання етичних норм адвокатом є необхідною умовою належного виконання професійних функцій. Такою, що применшує професійну гідність, вважається поведінка адвоката, яка підриває довіру суспільства до адвокатури або ганьбить звання адвоката. Саме тому додержання адвокатами етичних норм становитиме повноцінну гарантію адвокатської діяльності. Професійна деформація адвоката, як правило, тягне за собою наслідки, які негативно впливають на якість професійної діяльності та його особисте життя, а також здатні привести до втрати кваліфікації.

Канарський В.С.

*студент 5-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТІВ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

В умовах триваючої судово-правової реформи питання удосконалення окремих аспектів інституту відповідальності адвоката набуває особливий актуальності, адже цей інститут виконує подвійне завдання: покарання недобросовісних адвокатів та попередження вчинення правопорушень.

Україна – держава, що стала на шлях європейської інтеграції, тому реформування даної сфери є досить важливими для законодавства України в цілому і для діяльності адвокатів зокрема.

Безперечним є те, що професійна, незалежна та самоврядна адвокатура є частиною системи правосуддя, що має забезпечувати ефективний захист прав та свобод особи та забезпечувати доступ до правосуддя, в той же час виникає необхідність притягнення адвокатів до відповідальності за неправомірні діяння.

Притягнення адвокатів до відповідальності слугує превентивною функцією, адже це, на нашу думку, сприяє підвищенню якості надання адвокатських послуг.

Даному питанню присвячений Розділ 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». (Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI [Електронний ресурс]. / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до документу http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17_2.)

Варто розглянути підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, що передбачені законодавством. Так ст.34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплено, що підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку. Коло вчинків, що визначається, як дисциплінарний проступок не є вичерпним. Серед тих, що чітко закріплені в закріплені в законі є :

- 1) порушення вимог несумісності;
- 2) порушення присяги адвоката України;